

УДК 631.6: 631.8: 628.179 (999.3)

ЎЗБЕКИСТОНДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ МАҲСУЛОТЛАРИНИ ЕТИШТИРИШ ВА ЭКСПОРТ ҚИЛИШ САЛОҲИЯТИДАН ФОЙДАЛАНИШ ИМКОНИЯТЛАРИ

Умирзоқов Ўролбек Ёркул ўғли

Тошкент давлат аграр университетини

Агролагистика ва бизнес факултети маркетинг ёналиши 4-курс талабаси

Джорайев Илҳом Раимжон ўғли

Тошкент давлат аграр университетини

Агролагистика ва бизнес факултети ахборот тизимлари ва технолагиялари ёналиши

3-курс талабаси

Аннотация: Республикамиз иқтисодиётини ривожланишида қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини экспорт қилиш жуда муҳим ўрин тутади. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини экспорт қилиш тизимини такомиллаштириш эса ўз навбатида унинг ўзига хос жиҳатларини талаб этади. Бугунги кунга келиб бу борада соҳани ривожлантиришда жуда кўплаб чора тадбирлар олиб борилмоқда.

Таянч иборалар: экспорт, иқтисодий самарадорлик, экспорт салоҳияти, қишлоқ хўжалиги иқтисодиёти, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари

Аннотация: Экспорт сельскохозяйственной продукции играет очень важную роль в развитии экономики нашей республики. Совершенствование системы экспорта сельскохозяйственной продукции, в свою очередь, требует своих специфических аспектов. На сегодняшний день в связи с развитием отрасли предпринимается множество мер.

Ключевые слова: экспорт, экономическая эффективность, эффективность экспорта, аграрная экономика, сельскохозяйственная продукция.

Abstract: The export of agricultural products plays a very important role in the development of the economy of our republic. Improving the system of export of agricultural

products, in turn, requires its specific aspects. To date, many measures are being taken in this regard in the development of the sector.

Key words: export, economic efficiency, export efficiency, agricultural economy, agricultural products.

Кейинги йилларда табиий ресурсларнинг камайиши аҳоли сонинг кўпайиши озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган талабни кескин орттириб юбормоқда. Бунинг натижасида аҳолининг ялпи талабини қондириш масаласи долзарб аҳамият касб этмоқда. Бунда, БМТнинг озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти (ФАО) ЖООА маълумотларига кўра, сўнгги 25 йил давомида қишлоқ хўжалигига ажратилган ер майдонлари бор-йўғи 2%га ошиб 1,5 млрд.гектарни ташкил этган, мева-сабзавотлар ва картофелга ажратилган ерлар майдони 45% ошган³. Шунини алоҳида таъкидлаб ўтиш керакки, ҳозирги даврда, аҳолининг озиқ-овқатга бўлган талабини таъминланлашда мева-сабзавотларнинг ўрни тобора ошиб бормоқда. Мазкур ҳолат Ўзбекистонда ҳам етарли даражада муҳим ўринга эга. Хусусан, экспертларнинг ҳисоб-китобларига кўра, 2025 йилга келиб Ўзбекистон ўртачадан юқори даромадларга эга бўлган мамлакатлар қаторига кириши ва озиқ-овқат, айнан, мева-сабзавотга бўлган эҳтиёжи янада ортиб кетиши кўзда тутилмоқда.

Хусусан, пахтадан бўшаган экин майдонларида сабзавот ва картошка, озуқа экинлари, ёғ-мой олинадиган ва бошқа ўсимликлар экилади, боғ ва узумзорлар барпо этилиши ҳамда экин майдонларининг оптималлаштирилиши ва замонавий агротехнологияларнинг жорий этилиши натижасида 2020 йилда картошка етиштиришни 35 фоизга, сабзавотни 30 фоизга, мева ва узумни 21,5 фоизга ошириш кўзда тутилмоқда. Бунда ушбу озиқ-овқат маҳсулотларини экспорт қилиш ҳажми сезиларли даражада ошириш назарда тутилади”

Шунинг учун, жаҳонда ушбу соҳада юз бераётган тенденцияларни, мева-сабзавотларни етиштиришни, қайта ишлаш қувватларини унумли жойлаштириш, экспорт қилишни ривожлантиришга таъсир кўрсатувчи омилларни ўрганиш ушбу

³ <http://faostat3.fao.org>

соҳада мажуд муаммоларни аниқлаш а уларни ечиш бўйича таклифларни ишлаб чиқиш муҳим аҳамият касб этмоқда.

Бугунги кунда, Ўзбекистон олма, узум, нок, шафтоли, гилос каби хўл меваларни экспорт қилиш бўйича етарли потенциалга эга. Таҳлилларга мурожат этадиган бўлсак, Ўзбекистонда етиштирилаётган мева-сабзавотлар маҳсулотларининг бор-йўғи 500-700 минг тоннаси, у ҳам бўлса асосан яқин Россия ва Қозоғистонга экспорт қилинмоқда.⁴ Бунининг асосий сабаблари сифатида транспорт харажатлари юқорилиги ва бозорларда мева-сабзавот импортида санитария ва гигиена, қадоқлаш, сертификатлаш масалаларида талабларнинг қатъий эмаслиги билан ҳам изоҳланади. Ўрта ва узоқ истиқболида эса узоқ хориж ва Европа бозорини ҳам ўзлаштириб бориш устувор вазифаларидан бири саналади.

Таҳлилларнатижасида кўришимиз мумкинки, мева-сабзавотларни етиштириш хажми бўйича Ўзбекистон етакчи мамлакатлар қаторига аллақачон кириб борганлигига қарамай, уларнинг хосилдорлиги бўйича анча муаммолар борлигини кузатиш мумкин. Мева-сабзавот экспортига эътибор берадиган бўлсак бунда фақат ўрик ва қарам бўйича ижобий ҳолатни кўриш мумкин, бошқа мева-сабзавотлар экспорти эса мамлакатимиз қишлоқ хўжалиги салоҳиятига мутлақо мос келмайди. Шунинг учун, юқорида келтирилганидек, мева-сабзавотлар экспорти бўйича ишларни кучайтириш муҳим вазифалардан бири бўлиб қолмоқда, чунки мева-сабзавотларнинг экспортини рағбатлантириш орқали аҳоли бандлиги ва фаровонлигини, маҳаллий бюджет тушумлари кўламини ошириш мумкин бўлади, бу эса ижтимоий соҳани қўллаб-қувватлашда яхши самара беради. Шу ўринда галдаги асосий вазифа юқорида тақидланганидек, Ўзбекистонда етиштирилган мева ва сабзавот маҳсулотларининг импорти асосан Россия ва Қозоғистонга тўғри келиши ушбу мамлакатлардаги мева-сабзавотларга асосий талабни билиш ва уша бозорлардаги нархларни ўрганиш муҳим аҳамиятга эга. У ердаги бозорларни атрофлича таҳлил қилиш мева-сабзавот экспортини тартибга солиш ва уни самарали олиб бориш имконини беради. Шу билан бир қаторда республикамиз ва унинг

⁴<http://www.cer.uz/upload/iblock/507/smabpirl%20srly%20ru%2026082013.pdf>

худудларида мева-сабзавот маҳсулотларни етиштириш ва қайта ишлаш, экспорт қилиш ва истеъмол салоҳиятидан унумли фойдаланиш мазкур соҳанинг самарадорлигини кескин оширади. Бунинг учун худудларда қуйидаги чоратadbирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ бўлади:

-мева-сабзавот маҳсулотларини етиштириш ва экспорт қилиш учун молиявий ресурсларни мақсадли равишда ажратишни кенгайтириш;

- мева-сабзавот маҳсулотларини сақлаш, қайта ишлаш ва агрологистика инфратузилмасини ривожлантириш устувор йўналишларни белгилаб олиш;

-худудларда халқаро стандартларга мос даражада сертификатлаш ва лицензиялаш ишларини йўлга қўйиш, мазкур соҳага оид марказларини ташкил этиш ва уларни жадаллаштириш,;

-юқори потенциалли йирик мева-сабзавот етиштирувчи хўжаликларни ташкил этиш бунда асосан деҳқончиликка ихтисослашган худудларда мева-сабзавотни сақлаш, сотиш, қайта ишлаш ва экспорт билан шуғулланадиган агрофирмаларни кўпайтириш;

-соҳа мутахассислари томонидан мева-сабзавот маҳсулотларини экспорт қилиш бўйича консалтинг фирма ва муассасаларни шакллантириш;

Юқорида келтирилган таҳлиллар натижасида соҳа доирасида ечимини кутаётган мавжуд муаммо ва камчиликларнинг ҳал этиш мамлакатимизнинг озиқ-овқат хусусан, мева-сабзавотчилик тармоғида салоҳиятдан кенг фойдаланиш республикаимиз аҳолисинитурмуш фаровонлигини оширишга катта ҳисса қўшади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. FAO Statistical Pocketbook 2015. World food and agriculture 2015. 236 p.
2. БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти расмий сайти маълумотлари: http://faostat3.fao.org/download/Q/*/E
3. Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги маълумотлари: http://agro.uz/uz/information/about_agriculture/574/5822/

4. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси. Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги.

